

РОЛЬ КООПЕРАЦІЇ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

А. В. Лесь, к. е. н.,
А. В. Ращенко, к. е. н.

Житомирський національний агроекологічний університет

Постановка проблеми. Функціонування виробників сільськогосподарської продукції, особливо одноосібних селянських господарств, відбувається в складних політичних та соціо-економічних умовах. Нестача коштів для придбання техніки для обробітку ґрунтів та неможливість створення належних умов зберігання вирощеної продукції знижують ефективність виробництва та стримують розвиток дрібних господарств. Саме членство сільськогосподарських товаровиробників, навіть найменших, у обслуговуючих заготівельно-збутових кооперативах здатне забезпечити отримання ними повноцінної підтримки.

Питанням щодо особливостей діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів присвячені чисельні дослідження науковців, зокрема В. В. Зіновчука, Л. В. Молдован та інших. Автори єдині у твердженні, що групова діяльність сільськогосподарських товаровиробників здатна зумовити позитивні економічні, екологічні та соціальні ефекти.

Метою даного дослідження є визначення готовності сільського населення приймати участь у діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема абстрактно-логічний та метод системного аналізу використано для визначення основних характеристик обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу. За допомогою соціологічного методу встановлено кількість власників

особистих селянських господарств, які продають вирощену продукцію, та яким може бути корисною кооперація. Табличний метод використано для відображення інформації.

Результати досліджень. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив являє собою підприємство, створене для обслуговування переважно своїх членів на засадах взаємодопомоги й економічного співробітництва. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» поділяє обслуговуючі кооперативи залежно від видів діяльності на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та багатофункціональні. Відтак, участь власників особистих селянських господарств у кооперативному об'єднанні потенційно надасть їм низку переваг: доступ до таких послуг як матеріально-технічне постачання, виробництво окремих видів сільськогосподарської продукції (вирощування насіння, молодняка тварин і птиці), ремонт сільськогосподарської техніки та її технічне обслуговування, виконання окремих видів сільськогосподарських робіт (оранка, збирання врожаю, боротьба з шкідниками і хворобами сільськогосподарських культур, штучне осіменіння худоби, ветеринарне обслуговування), виконання будівельних робіт і замовлень на проектну документацію [4]; можливість налагодження переробки виробленої сировини; отримання повноцінної маркетингової підтримки на ринку; доступ на внутрішній та зовнішні ринки сільськогосподарської продукції; можливість організації зберігання та транспортування продукції; можливість уникнути зайвих посередників; отримання додаткового джерела доходу тощо.

Аналіз літературних джерел дає підстави констатувати, що однією з найбільш важливих передумов формування і успішної діяльності обслуговуючих кооперативів є територіальна концентрація сільськогосподарських товаровиробників, а обов'язковою умовою – ініціатива та зацікавленість сторін. У контексті даного дослідження, вважаємо за необхідне визначити готовність населення вступати до обслуговуючих заготівельно-збутових кооперативів. Опитування проводилось серед жителів Хмельницької області, віком від 16 років (які потенційно можуть бути власниками особистих селянських господарств) до 70 років (що практично припиняють будь-яку господарську діяльність) [1]. Генеральна сукупність вибірки складала 484,2 тис. осіб. Необхідний обсяг вибірки для проведення анкетування було розраховано за формулою [3]:

$$n_B = \frac{t^2 \delta^2 N}{\varepsilon_x^2 N + t^2 \delta^2},$$

де n_B – необхідний обсяг вибірки;

t – нормоване відхилення (для довірчої ймовірності 0,95 складає 1,96) [2, с. 55];

N – генеральна сукупність (484,2 тис. осіб);

δ^2 – дисперсія альтернативної ознаки (приймаємо 0,25, оскільки частка альтернативної ознаки невідома);

ε_x – гранична помилка вибірки (приймаємо як 0,05).

У процесі анкетування опитано 384 мешканців області різного віку, статі та рівня освіти, що, відповідно до розрахунків, є репрезентативною вибіркою. Серед респондентів, було 48 % чоловіків та 52 % жінок власників особистих селянських господарств.

У процесі проведення досліджень щодо необхідності створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а також готовності товаровиробників вступати до об'єднань, нами було встановлено рівень обізнаності респондентів щодо сутності та значення кооперації. Аналіз відповідей показав, що 66 % опитаних знайомі із дефеніцією та розуміють її сутність. Третина опитаних власників особистих селянських господарств не знайомі із сутністю та значенням кооперативного об'єднання. Тому важливим є роз'яснення необхідності та переваг створення обслуговуючого кооперативу. Результати дослідження наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Розподіл відповідей респондентів, обізнаних із сутністю
сільськогосподарської обслуговуючої кооперації**

Запитання / варіанти відповідей		Чи продаєте Ви с.-г. продукцію, вирощену на Вашій присадибній ділянці?		Всього
		не продають вирощену продукцію	продають вирощену продукцію	
Чи знали Ви, що с.-г. обслуговуючий кооператив – це об'єднання виробників с.-г. продукції для організації обслуговування своїх членів?	так	17	87	104
	ні	46	179	225
Всього		63	266	329

Джерело: власні дослідження.

З даних таблиці видно, що 80 % опитаних власників одноосібних селянських господарств продають вирощену сільськогосподарську продукцію. Метою створення кооперативних

об'єднань має бути закріплення конкурентних переваг продукції їх членів за рахунок отримання синергетичного ефекту від спільного прийняття рішень у сфері переробки, зберігання та маркетингу. Участь товаровиробників у обслуговуючих заготівельно-збутових кооперативах дозволить сформувати відповідне конкурентне середовище функціонування (збирання і зберігання продукції, переробка сільськогосподарської продукції, транспортування продукції, торгівля).

Відповідно до проведених досліджень [1] більшість опитаних (76 % респондентів) виявили бажання приєднатися до обслуговуючого кооперативу. Для визначення продуктів, що зазвичай вирощуються у особистих селянських господарствах з метою подальшої реалізації, було сформовано їх перелік та запропоновано респондентам обрати певні з них або запропонувати додаткові культури.

Встановлено, що найбільше власники особистих селянських господарств реалізують такі продукти як картопля (32 % респондентів) та квасоля (18 % респондентів). Значно рідше на продаж вирощуються фрукти та ягоди (10 % респондентів), гарбузи на насіння (10 % респондентів), горіхи (10 % респондентів), овочі (9 % респондентів) та часник (9 % респондентів). Очевидно що саме стосовно організації виробництва та збуту названих культур власники особистих селянських господарств Хмельницької області потребують підтримки. Членство у обслуговуючих кооперативах потенційно може надати сільськогосподарським виробникам можливість здійснювати переробку та зберігання виробленої продукції, а також отримувати набір послуг для підтримки їх господарської діяльності та організації побуту.

Висновки. Специфічною особливістю сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу є те, що його члени поєднують в собі співвласника кооперативного підприємства та його клієнта. Встановлено, що переважна більшість власників особистих селянських господарств продають вирощену ними продукцію та потребують підтримки та захисту їх інтересів. Створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів сприятиме збільшенню ефективності діяльності власників особистих селянських господарств, що й зумовлює їх готовність стати членами таких об'єднань.

Список використаних джерел

1. Зіновчук Н. В. Мотиваційні чинники організації органічних сільськогосподарських кооперативів в Україні / Н. В. Зіновчук, А. В. Лесь, А. В. Ращенко // Економіка АПК. – 2016. – № 9. – С. 33–38.

2. Коваленко Т. Сільськогосподарські кооперативи: новели правового регулювання / Т. Коваленко // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1525-silskogospodarski-kooperatyvynovely-pravovogo-reguliuвання.html>

3. Методика экономических исследований : учебное пособие / [под ред. Ф. В. Зиновьева]. – Симферополь: Таврия, 1999. – 168 с.

4. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-97/doc-110/>.